

EL COMTAT DE BESALÚ

Els musulmans envaeixen la península aprofitant-se de la feblesa de l'estat visigòtic i de les seves lluites internes. Després de la batalla de Guadalete (711) s'estenen ràpidament per tot el regne visigòtic, que comprèn la Península Ibèrica i la Septimània o Gàl·lia Gòtica, però són aturats pels francs de Carles Martel a Poitiers (732).

Els francs, moguts pel desig d'acabar amb les incursions i «ratzzies» musulmanes al seu territori, i per una política d'expansió territorial, ataquen la Septimània ocupada pels musulmans. L'any 759 cau Narbona i amb ella el Rosselló; l'any 768 (mort de Pipi el Breu) la frontera és als Pirineus.

Carlemany, aprofitant-se de les rivalitats ètniques, polítiques i tribals dels musulmans, i de les ànsies independentistes d'alguns senyors àrabs, vol estendre la frontera fins a l'Ebre. Però l'expedició a Saragossa fracassa (778). No tot es perd, perquè els indígenes lliuren Girona als francs, i el 801 és conquerida Barcelona i es creen el regne de Pamplona i el comtat d'Aragó (tots dos pro-francs), però les expedicions contra Tortosa fracassen, i els territoris de Navarra i Aragó surten de la influència franca.

En aquesta part del Pirineu, la situació s'estabilitza ocupant els passos del territori comprès entre el Pirineu i les Corberes, al nord, i el Llobregat, el Cardener, el Segre Mitjà i la conca del Tremp al sud (aquest territori serà anomenat Catalunya Vella, enfront de la Catalunya Nova, conquerida molt més tard).

L'ORGANITZACIÓ CAROLÍNGIA. ELS COMTATS

El territori de la Marca Hispànica (les terres dominades pels francs al sud dels Pirineus que corresponen al que actualment és la Catalunya Vella) sense que aquest nom vulgui dir una unitat política o administrativa, es divideix en cinc comtats: Barcelona, Girona, Empúries, Rosselló i Urgell-Cerdanya, als quals calia afegir les terres del Pallars i Ribagorça, sota domini dels comtes de Tolosa.

Aquests comtats incloïen una sèrie de «pagi» o districtes menors annexos a ells, com els de Berga, Conflent, Vallespir, Besalú, etc... El «pagi» de Besalú era integrat dins el comtat de Girona. Sembla que aquests comtats i «pagis» corresponien a unitats administratives anteriors a la conquesta dels francs.

El «pagi» de Besalú, com hem dit, era integrat dins el comtat de Girona i el seu territori comprenia: al nord des d'Agullana a Setcases pels Pirineus; a l'est llindava amb el comtat d'Empúries seguint el mateix traçat de la carretera general de França des de la Jonquera fins a Orriols; al sud des d'Orriols fins a Tarradelles, Espasens i Pujols dels Cavallers, i continuava cap al torrent de Matamoros amb el Terri, remuntant el riu fins a les serres de Pujarnol i Finestres; a l'oest doblava la línia per Santa Pau i agafava els pobles de les Preses, Bas, Joanetes i Riudaura.

Els comtes del s. IX eren els representants del monarca franc, eren uns funcionaris que podien ésser traslladats, destituïts, etc., estaven obligats a presentar-se al rei en les assemblees generals i a lliurar les rendes que pertanyien al monarca.

Després de la destitució del comte Bera el 820 i de la revolta d'Aissó (un parent de Bera) en territori ossonès, que fracassa (és un moviment visigotista i anti-franc) desapareixen els comtes indígenes en la Marca Hispànica i són substituïts per magnats francs que controlen moltes terres.

ELS ORÍGENS DE LA DINASTIA NACIONAL I DEL COMTAT DE BESALÚ

Durant els regnats de Carles el Calb i Lluís el Tartamut (840-877) i (877-79), la situació de l'imperi franc es deteriora, els magnats es subleven, els normands ataquen. Alguns d'aquests magnats francs ocupaven força comtats en aquests territoris; així Bernat de Septimània, que fou executat el 844, Unifred (857-864), i Bernat de Gotia (865-878) foren desposseïts dels seus càrrecs per rebel·lar-se contra el rei.

La família indígena dels comtes de Carcassona, que prové d'hisendats locals del Conflent (comte Bel·lc de Carcassona) restarà fidel a la causa reial i es veurà recompensada.

Guifré I el Pelós, fill de Sunifred i nét de Bel·lo, obté de Carles el Calb en l'assemblea d'Attigny (870) els comtats d'Urgell, Cerdanya i Con-

flent; durant la revolta de Bernat de Gotia roman fidel al rei. En el concili de Troyes, Lluís el Tartamut li cedeix els comtats de Barcelona i Girona (el bisbe de Barcelona, Frodoï, influeix en el rei a favor de Guifré) i el seu germà Miró rep el comtat del Rosselló.

Guifré I és important en la història de Catalunya perquè serà l'últim comte nomenat pels reis francs. Degut a les lluites en l'imperi franc, els comtes deixen d'ésser uns funcionaris i converteixen els comtats que administren en béns patrimonials. De Guifré I i els seus descendents sortiran la majoria de les cases comtals catalanes, en sortirà la dinastia catalano - aragonesa, i és en temps de Guifré (878) que el comtat de Girona es divideix i el «pagi» de Besalú es converteix en el comtat de Besalú. Comença el llarg camí cap a la independència dels comtats catalans.

Guifré I el Pelós (875-902) al final de la seva vida deixa cogovernar els comtats als seus fills, i divideix els comtats entre ells. El primogènit Guifré Borrell rep els comtats de Girona, Barcelona i Osona; Miró II el Jove rep el comtat de la Cerdanya, i Radulf, germà de Guifré, conserva el comtat de Besalú fins a la seva mort (920). A la seva mort el comtat passa a Miró II (917-927).

La comtessa Ava, vidua de Miró II, exerceix el govern efectiu en la totalitat dels comtats del seu marit fins que gradualment abdica les seves funcions; cap al 941 els comtats són dividits entre els diferents fills. Guifré II (941-957), fill de Miró II, dirigeix el comtat fins que el 957 és assassinat durant la sublevació d'Adalbert, senyor de Porqueres i d'altres llocs. El germà gran de Guifré II, Sunifred, comte de la Cerdanya, aixafa la rebel·lió i ajunta els comtats de Besalú i la Cerdanya. A la mort de Sunifred II el seu germà Miró III Bonfill, que era bisbe de Girona, es converteix en comte de Besalú. En temps de Miró III Bonfill (968-984), és a punt de produir-se una guerra entre els comtats catalans perquè Borrell II, comte de Barcelona (nebot de Miró II el Jove) creu que té dret a heretar els comtats de Cerdanya i Besalú. Borrell II fortifica Sant Patllari, però l'amenaça d'Almansur (989) fa que tots s'ajuntin contra l'enemic comú.

Oliba I Cabreta (984-990), germà dels anteriors, hereta el comtat de Cerdanya per la mort de Sunifred, i el comtat de Besalú per la mort de Miró. A la seva mort divideix els comtats a càrrec seu i el primogènit rep el comtat de Besalú. Bernat I Tallaferró (998-1020) fou un gran guerrer i un home de molta personalitat; la seva fama de guerrer el precedia i es convertí en una llegenda; participa en l'expedició de l'any 1010 a Còrdova, de Ramon Borrell. Amb Bernat I neix la casa comtal de Besalú, separada de la casa de la Cerdanya. El seu fill Guillem I el Gras (1020-1052) tingué problemes amb les autoritats eclesiàstiques. Guillem II el Tro (1052-1066) mor en circumstàncies misterioses el 1066, i el seu germà Bernat II (1066-1097) ocupa el comtat. A la mort de Bernat II, el comtat passa a Bernat III, fill de Guillem II (1087-1111). Bernat Guillem es casa el 1107 amb Maria Roderic, filla de Ramon Berenguer, comte de Barcelona. En les escriptures es fa donació dels seus comtats respectivament, en cas de morir sense descendència, i Bernat fa jurament de fidelitat i homenatge a Ramon Berenguer. Bernat III mor el 1111 sense fills, i els comtats passen al comte de Barcelona, però Bernat Guillem, comte de la Cerdanya, al·lega drets al comtat de Besalú i s'apodera de diversos castells i places. Però arriben a un acord i Ramon Berenguer III li deixa els comtats en feu, però per vida; a la seva mort tornaran a passar al comte de Barcelona. El 1117 mor també sense descendència Bernat Guillem, i el comtat de Cerdanya també passa al comtat de Barcelona.

Els comtes de Barcelona, ara també comtes de Besalú, per tal de salvaguardar els seus interessos en els comtats on no resideixen, creen les vegueries; els veguers són els responsables dels interessos dels comtes en el territori de la vegueria. La vegueria de Besalú comprenia el mateix territori que el comtat de Besalú excepte la Vall del Ter, que passà a la vegueria de Camprodon.

El 1716, després de la desfeta catalana contra les tropes borbòniques, es publica el Decret de Nova Planta i totes les institucions polítiques i administratives catalanes desapareixen, i són substituïdes per d'altres. Desapareixen les vegueries i apareixen els corregiments. A Besalú només hi ha un subcorregiment.

El comtat de Besalú fou el primer dels comtats sorgits del llinatge de Guifré el Pelós, que va revertir al tronc pairal.